

เริ่มมีคณมองทวนกระแสการเมือง
และลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังกันอย่างแท้จริง

.....ระพี สาคริก

ถ้าไม่ลุ่มนึ่งถึงความเจ็บปวดซึ่งได้รับจากเหตุการณ์ฆ่ากันเองที่ผ่านมามากครั้งแล้วครั้งเล่า ก็น่าจะละจากภาวะยึดมั่นถือมั่นซึ่งทำให้มองเห็นแต่เพียงปัญหาเฉพาะหน้า และสามารถทวนกลับไปพิจารณาถึงเงื่อนไขที่แฝงอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองซึ่งทำให้องค์การความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมองสู่ด้านการจัดการ โดยที่ให้เกิดเหตุถึงขั้นฆ่าฟันกันเองครั้งแล้วครั้งเล่า แม้หลายคนซึ่งหากมองที่กายจะพบว่ายืนอยู่ภายนอกกรอบดังกล่าว แต่พื้นฐานจิตใจก็มุ่งเข้าไปอยู่ภายใน สะท้อนภาพให้คนซึ่งยืนอยู่นอกวาววนของกระแสที่ยังรู้ได้ถึงภาวะยึดติดที่เข้าไปฝังสถิตย์อยู่ในรากฐานได้อย่างชัดเจน

ผลจากการท้อสความกดดันของปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นและสะท้อนกลับมากระทบความรู้สึกน่าจะทำให้แต่ละคนซึ่งเคยนำตนเองเข้าไปสู่กระแส โดยที่อ้างว่าจะเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาและบ้างก็กล่าวว่าจะเข้าไปเป็นปากเสียงแทนชาวบ้านแต่กลับเดินตามกระแสเก่าไปเรื่อย ๆ แม้วิถีแนวความคิดที่ใช้แก้ปัญหแต่ละเรื่องเกิดการคิดได้และหันเหทิศทางการกลับมาสนใจมองสู่ทิศทางตรงข้าม ซึ่งน่าจะมีโอกาสเห็นวิถีทางใหม่ ที่สามารถนำไปสู่เป้าหมายชีวิตที่แท้จริง และตัดสิ้นใจลงมือปฏิบัติอย่างกล้าหาญ

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้เขียนนำประเด็นดังกล่าวมาชี้แนะ ก็ทำให้หมายความว่า จะให้ทุกคนต้องเชื่อและนำไปปฏิบัติ โดยที่ตระหนักชัดแล้วว่าระดับความรู้สึกนึกคิดจากรากฐานแต่ละคนซึ่งอยู่ร่วมกันในสังคม ย่อมมีความแตกต่างหลากหลายบนพื้นฐานสังขธรรม หากใครเข้าถึงแล้วหรือกำลังเริ่มมองเห็นคงจะรับได้ และไม่สนใจว่าจะต้องมีมากมามีน้อยนิด เนื่องจากโดยธรรมชาติแล้วคงไม่มีสิ่งใดหรือสภาพการณ์ใดหยุดอยู่กับที่ หากมีโอกาสย่อมเจริญสู่ส่วนใหญ่และบรรลุเป้าหมายได้ แม้อาจช้าสักหน่อย

อนึ่งยังเชื่ออีกว่า ถ้าเห็นได้จริงคงไม่เน้นเพียงนำออกมาพูด และพูดต่อไปเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะจับจากประเด็นใดที่เกิดขึ้นแล้วใช้โอกาสนำมาเป็นเครื่องมือเพื่อการพูดจนทำให้ผู้ฟังหลายคนรู้สึกเบื่อหน่าย ดังเช่นที่คนในยุคก่อนได้กล่าวเตือนสติไว้ว่า **อย่าพูดมากกว่าทำหรือพูดก่อนทำ เพราะมีผลทำให้เกิดการแตกแยก** แต่หากทำได้แล้วนำมาพูดมาเขียน รากฐานผู้พูดซึ่งได้รับการพัฒนาจากผลการปฏิบัติย่อมทำให้ **"พูดจากใจจริง"** อีกทั้งมีผลกำหนดศิลปะในการพูดให้มุ่งที่เหตุผลเหนือการมุ่งชมนั้นคนโน้น อีกทั้งสะท้อนให้ผู้ฟังมองเห็นถึงหลักการดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งใดได้อย่างชัดเจน

ยิ่งไปกว่านั้น การพูดจากสิ่งซึ่งตนได้ปฏิบัติแล้ว ยังมีโอกาสช่วยให้ผู้พูดได้รับการเสริมความเชื่อมั่นภายในรากฐานตนเองที่ต่อสังขธรรมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น แต่หากการพูดซึ่งผู้ฟังยังไม่เห็นชัดเจนถึงการปฏิบัติได้โดยผู้พูดในช่วงชีวิตเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว ผู้ฟังน่าจะต้องรับฟังในลักษณะ **ฟังหูไว้หู** และรอเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ต่อไปอีก เนื่องจากหากขาดความจริงใจ วันหนึ่งต้องจับได้ไม่เร็วก็ช้า และสภาพเช่นนี้มักได้รับการขนานนามว่าเป็น **นักจกจวย-โอกาส** แต่บุคคลผู้เข้าถึงแล้วย่อมไม่มุ่งไปทำร้ายนอกจากเก็บไว้เป็นสิ่งประดับความรู้เพื่อใช้เป็นบทเรียนเท่านั้น

ฉนั้น การเน้นวิถีชีวิตที่การปฏิบัติในสิ่งซึ่งตนมีความรักและสนใจจริง แล้วนำปัญหาแม้สิ่งซึ่งได้ตัดสิ้นใจแก้ไขแล้วมาคิดทบทวนค้นหาเหตุและผล โดยที่เชื่อมั่นว่าสิ่งเหล่านั้นคือสังขธรรมทั้งสิ้น ย่อมถือว่ามีระบบการเรียนรู้จากธรรมชาติในตนเองของแต่ละคน และวิธีการคิดการปฏิบัติดังกล่าวหากใครมองเห็นได้ น่าจะทำให้ตนไม่รู้สึกสิ้นหวังกับสิ่งซึ่งปรากฏจากทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ท่ามกลางความรู้สึกสับสนของคนทั่วไปเป็นจำนวนมาก จากปัญหาที่เกิดขึ้นและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

ไม่ว่าจะเกิดปัญหารุนแรง-ไม่รุนแรงอย่างไรก็ตาม มีหลักความจริงที่จะนำมาใช้แก้ไขอย่างได้ผลเป็นธรรมชาติ ซึ่งน่าจะเห็นได้ง่ายอยู่แล้วสำหรับผู้ที่ไม่มีคติอะไรมากเกินไป เหตุและผล ซึ่งวิธีการมองและคิดแก้ไขปัญหามุ่งสู่ทิศทางที่จะนำมากล่าวนี้ สามารถคิดได้เองไม่ว่าจากคนที่ศึกษาเล่าเรียนมาและได้รับปริญญาสูงต่ำแค่ไหน หรือแม้ชาวบ้านธรรมดา ๆ ทั่วไป จึงไม่เกี่ยวกับปัญหาช่องว่างระหว่างการศึกษาซึ่งเน้นอยู่เพียงด้านรูปวัตถุเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น ในสภาพสังคมปัจจุบัน จากผลการจัดการศึกษาเท่าที่เป็นมาแล้วซึ่งยึดอยู่กับด้านรูปวัตถุ น่าจะมีแนวโน้มทำให้มองเห็นวิถีทางในการแก้ปัญหาลู่แนวทางนี้ได้ยากยิ่งขึ้น แต่ชาวบ้านซึ่งชีวิตอยู่ในระดับพื้นดินกลับใช้สัญชาตญาณธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ทำให้มองเห็นได้ง่ายกว่า

กล่าวคือ หากมองเห็นทิศทาง การเปลี่ยนแปลงของสังคมจากอดีตที่ส่งผลสร้างปัญหาได้ชัดเจนและเกิดความรู้สึกหยิ่งงอกร้างซึ่งถึงรากฐานจริง การแก้ไขปัญหาก็อย่างจริงจังก็ควร เริ่มต้นจากการมองส่วนทิศทางกับกระแสเดิมก่อนอื่น และถ้าจะให้มีความเป็นไปได้จริง คงต้องนำลงมือปฏิบัติจากใจจริงอย่างไม่วุ่นไหวต่อสิ่งรอบด้านแม้ไม่น่าปลั่งจิตใจตนเองไปวิตกกังวลว่าใครจะตามหรือไม่ ซึ่งเชื่อว่าจากความจริงใจหากมีจริงย่อมกระทำได้ และเมื่อเข้าถึงจุดนี้ย่อมพบสังขารชีวิตอีกสิ่งหนึ่งจากตนว่าไม่มีข้ออ้างใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อเวลาผ่านไปสักหน่อยแล้วหวนกลับมามองจะพบความจริงว่า ตนหาได้มาอย่างโดดเดี่ยวไม่หากมีคนเข้ามาช่วยอย่างเป็นธรรมชาติ สำหรับตัวเองน่าจะพบว่า มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังคำปรารภที่กล่าวไว้ในอดีตว่า หากไม่ลงมือทำบนฐานตนเองย่อมมีโอกาสตัวเองที่จะหยิ่งรู้ได้ถึงความจริง

แม้แนวคิดจากรากฐานธรรมยังได้กล่าวชี้แนะไว้อย่างชัดเจนว่า "การเรียนรู้ธรรมได้อย่างลึกซึ้งถึงรากฐานจริง ตนเองต้องกล้าเคียวทวนกระแส"

หากหวนกลับไปมองสู่อดีต เพียงเริ่มต้นจากการที่ประเทศไทยได้ประกาศเปลี่ยนแปลงตัวเอง จากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2475 บนพื้นฐาน "การใช้กำลังทหารปฏิวัติ" แต่ใช้นามคณะผู้ก่อการว่า "คณะราษฎร" อีกทั้งภายในคณะก็มีนายทหารระดับสูงอยู่หลายคนรวมถึงบุคคลผู้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรกด้วย ณ จุดเริ่มต้นพื้นฐานดังกล่าวจึงมีเงื่อนไขซึ่งน่าจะเป็นข้อสังเกตจากด้านที่กล่าวแล้วซึ่งเป็นด้านบน หากมองสู่อีกด้านหนึ่งซึ่งถือเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยเราจะพบว่า ขณะนั้น รากฐานการศึกษาของชาวบ้านยังขาดความพร้อมที่จะรอบรู้ได้ทุกด้านแม้เพียงเล็กน้อย ทั้งนี้และทั้งนั้นเกิดจากการถูกปิดกั้นไว้ด้วยเงื่อนไขจากรูปแบบซึ่งเข้าไปแฝงอยู่ในประเทศดั้งเดิมมาเป็นเวลานาน อีกทั้งรากฐานซึ่งมีเหตุมีผลกำหนดโครงสร้างการศึกษาในช่วงนั้น ก็ตกเข้าไปอยู่ใต้อิทธิพลครอบงำจากรูปวัตถุ ทำให้คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเมืองกรุง ซึ่งเป็นศูนย์รวมอำนาจท้องถิ่นอีกทั้งเป็นประตูทางเข้าของกระแสวัตถุจากชนต่างถิ่น มองปัญหาต่าง ๆ ด้วยทิศทางที่ตามกระแส และเชื่อถือในโครงสร้างซึ่งอยู่บนฐานด้านวัตถุมากพอสมควรแล้ว ดังจะวิเคราะห์ได้จากเหตุผลซึ่งมีการนำเอาวิธีการด้านปฏิวัติโดยกำลังทหารและอาวุธมาใช้ภายใต้พื้นฐานความต้องการประชาธิปไตย เพียงแต่ยังไม่ถึงขั้นเลือกคชยางออกเท่านั้น

สืบเนื่องมาจากครั้งนั้น เราก็เริ่มพบกับภาพการปฏิวัติเรื่อยมาเป็นช่วง ๆ และมักมีการนำเอาเหตุผลความต้องการประชาธิปไตยมาอ้าง จนกระทั่งก้าวมาถึงขั้นที่การฆ่าฟันกันเองรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ไม่ว่าแต่ละช่วงที่เกิดเรื่องจะห่างหรือใกล้กันแค่ไหน อีกทั้งแต่ละครั้งจะมีเหตุสืบเนื่องมาจากปัญหาใดและยังหยุดไม่ได้ ขอฝากไว้ให้ชนรุ่นถัดไปจับตาดูให้ถี่ซึ้งคงไม่นานเกินรอแม้คนรุ่นนี้ก็อาจต้องได้เห็น

จากอีกด้าน มักมีคำปรารภปรากฏออกมาในทำนองเสมือนการแก้ตัวจากคนในกลุ่มซึ่งรากฐานจิตใจตกเข้าไปอยู่ในวังวนรูปแบบของประชาธิปไตยที่มักกล่าวว่า ในระบอบประชาธิปไตยย่อมมีความซัดเซงเป็นธรรมดา และ

บางโอกาสยังมีคำปรารภต่อไปอีกว่า "ในระบบประชาธิปไตยย่อมมีการปฏิวัติเป็นช่วง ๆ รวมอยู่ด้วย" อีกทั้งยังกล่าวเสริมต่อไปอีกว่า "คุณประเทศนั้นประเทศโน้นซิ แต่ก่อนเขาก็มีเหมือนกัน"

ลัญญาจากการอ้างถึงรูปแบบซึ่งปรากฏอยู่ในต่างถิ่นประการหนึ่ง แม้การอ้างว่าหากต้องการเรื่องนี้จะต้องมีเรื่องนั้นอยู่ด้วย ถือเป็นแนวคิดที่เกิดจากภาวะยึดติดรูปวัตถุ ปิดกั้นการมองเห็นถึงภาพรวมของวิถีการเปลี่ยนแปลงที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง หรือช่วยให้ท่านได้ว่าเป็นความคิดที่ขาดอิสรภาพภายในรากฐานตนเองระดับหนึ่งแล้วอย่างเห็นได้ชัด

หากมองภาพรวมและโครงสร้างที่รองรับวิถีการเจริญเติบโตของชีวิตแต่ละคน ซึ่งควรมีเหตุมีผลสอดคล้องกันกับรากฐานความคิด เพื่อช่วยให้แต่ละช่วงชีวิตคนสามารถสืบสานทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมซึ่งร่วมกันอยู่ ดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่นบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงในช่วงซึ่งรูปวัตถุแปรอิทธิพลรุนแรงยิ่งขึ้น แต่เรากลับเห็นภาพความจริงว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งชีวิตเติบโตขึ้นด้วยฐานะความเป็นอยู่ และทรัพย์สินเงินทองอีกทั้งอำนาจการจัดการต้องตกอยู่ในสภาพที่คนยุคก่อนซึ่งเป็นช่วงที่อิทธิพลวัตถุยังไม่รุนแรงมากนักเรียกกันว่า "ยี่สิบไม่ถึงดิน" และมีภาษิตอีกบทหนึ่งกล่าวไว้ในเชิงเตือนสติว่า "ขั้นที่หลังเสือนั้นง่าย แต่ลงจากหลังเสือนั้นชียาก" และขออนุญาตกล่าวเสริมต่อไปอีกว่า "เสือด้าวจริงและเป็นตัวซึ่งเชื่อว่าหลังมากที่สุดนั้น คือตัวที่เข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจตัวเอง"

หากใครสามารถมองเห็นภาพรวมของกระบวนการประชาธิปไตย อีกทั้งมองเห็นโครงสร้างและส่วนต่าง ๆ อันถือเป็นองค์ประกอบซึ่งอยู่ในที่ในทางของตัวเองอย่างสอดคล้องกันกับเหตุและผลบนพื้นฐานธรรมชาติ น่าจะพบว่ามีความสอดคล้องกันกับสังขรณ์ของชีวิตมนุษย์แต่ละคน ซึ่งควรได้รับโอกาสให้เติบโตขึ้นอย่างพร้อมมูลทั้งในด้านรากฐานจิตใจและร่างกาย อีกทั้งส่วนเสริมแต่งซึ่งได้จากภายนอก บนพื้นฐานสิ่งแวดล้อมทั้งด้านธรรมชาติซึ่งมีกายภาพกับชีวภาพและในด้านสังคมที่เอื้อระหว่างกันและกัน

หากมองสู่สมมติฐานของภาพรวมที่มีการเชื่อมโยงชีวิตคนถึงสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคม โดยเน้นที่วิถีการเปลี่ยนแปลง หากเห็นได้ชัดน่าจะพบว่า เริ่มจากพันธุกรรมร่างกาย ชีวิตและจิตใจมนุษย์ซึ่งเป็นระดับธรรมชาติ สานถึงการจัดการโดยมีระบบซึ่งถือธรรมชาติของจิตใจมนุษย์เป็นตัวกำหนด และไม่เพียงในด้านการจัดการทางการเมืองเท่านั้น แม้ในด้านการจัดการศึกษา วัฒนธรรม สังคม อีกทั้งด้านเศรษฐกิจอันถือเป็นส่วนปลายสุดในด้านการปรากฏออกมาเป็นรูปแบบและการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งน่าจะพบกับความจริงว่าในกรอบการจัดการก็มีทั้งส่วนซึ่งเป็นพื้นฐานกับอีกด้านหนึ่งคือส่วนปลายของโครงสร้าง

ถ้ามองภายในกรอบการจัดการน่าจะสรุปได้ว่า พื้นฐานก็คือคนแต่ละคน ส่วนปลายน่าจะได้แก่รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งกำหนดโดยคนและนำปฏิบัติโดยคนโดยที่มีความหลากหลายเนื่องจากความคิดที่ไม่เหมือนกันของแต่ละคน ซึ่งแน่นอนที่สุดย่อมมีกิเลสของคนเข้าไปแฝงเป็นเงื่อนไขตามเหตุและผล หากมองด้วยทรรศนะที่ขยายกรอบครอบคลุมจิตใจคนเข้าไปด้วย ทำให้ภายในโครงสร้างมีทั้งด้านรากฐานอันถือเป็นธรรมชาติซึ่งอยู่ในแต่ละคน กับอีกด้านหนึ่งคือการจัดการที่เป็นผลจากการคิดการปฏิบัติของคนซึ่งอยู่ร่วมกัน ถ้ามองถึงวิถีการเจริญเติบโตของชีวิตคนทั้งสองด้านอย่างสอดคล้องกันเพื่อหวังให้เกิดความเข้าใจถึงความจริงได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งรู้ชัดว่าด้านใดคือรากฐานชีวิตและประชาธิปไตย ที่ควรให้ความสำคัญอย่างแท้จริง น่าจะรู้ว่าวิถีชีวิตคนควรมุ่งไปสู่ทิศทางไหน

อนึ่ง ในประเด็นวิถีชีวิตแต่ละคน ควรมองความเจริญจากเด็กผู้ใหญ่ กับอีกประเด็นหนึ่งซึ่งเป็นภาพรวมที่เห็นได้ชัดชัดเจนว่าแต่ละขณะย่อมมีผู้ใหญ่กับเด็กอยู่ร่วมกันเป็นสังขรณ์ ซึ่งโดยสมมติฐานอันถือเป็นธรรมชาติ ผู้ใหญ่น่าจะได้รับโอกาสให้เรียนรู้จากการศึกษาที่เป็นธรรมชาติหรือจากประสบการณ์ชีวิตจริง เพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐานการจัดการศึกษาและนำปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ซึ่งแน่นอนที่สุดหากเป็นไปได้ตามนี้ ผู้ใหญ่ย่อมมีใจกว้างและให้ความสำคัญเน้นการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจเด็กเล็กซึ่งยิ่งขึ้น ซึ่งน่าจะสะท้อนพฤติกรรมที่ให้ออกโอกาสเด็กจากใจจริง แทนที่จะทำ-

ให้จิตใจและชีวิตเด็กต้องตกเป็นเหยื่อฝ่ายคนทุกรูปแบบ เพื่อหวังหากินจากเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้วแต่โอกาส เมื่อเงื่อนไขดังกล่าวเข้าไปปรากฏแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจเด็กอย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังไม่อาจกำหนดตัวเองให้สามารถชดเชยกระแสผู้ที่ทางเดิมได้ ก็กำหนดรูปแบบในด้านการจัดการทางการเมืองให้มองเห็นเสมือนให้ความสำคัญแก่เด็กในขณะที่คนจำนวนไม่น้อยในสังคมมองไม่เห็นในด้านธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐาน ดังนั้นผลซึ่งปรากฏก็ต้องทำให้เด็กต้องตกเป็นเครื่องมือในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งลึกซึ้งกว่าเก่าเท่านั้น ในสภาพพื้นฐานเช่นนี้ย่อมมีหลายคนปฏิเสธว่าไม่จริง เนื่องจากสายตาไม่อาจมองเห็นได้ลึกซึ้ง ทำให้วินิจฉัยได้ว่า อาจเป็นพฤติกรรมจกฉวยโอกาสส่วนหนึ่ง กับคิดอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์อีกส่วนหนึ่ง ลักษณะเดียวกันกับการคิยกระดัดการศึกษาภาคบังคับโดยที่เชื่อว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น

อีกด้านหนึ่งคือวิถีความจริงของชีวิต จากสภาพชาวบ้านในชนบท ซึ่งโดยสมมติฐานของการพัฒนามาจะมีโอกาสเจริญเติบโตขึ้นสู่ความพร้อมมูล โอกาสที่จะพัฒนาตนเองในด้านความคิดจากรากฐานจิตใจสู่สรีรภาพจากที่เคยถูกรอบงำด้วยรูปวัตถุซึ่งสนองผลแก่คนในเมือง เพื่อการคิดประกอบอาชีพบนลำแข้งตัวเองทั้งในด้านการผลิตและการจัดการตลอดถึงการตลาด อีกทั้งรู้จักร่วมกันบริหารและจัดการชุมชนท้องถิ่นของตัวเองบนรากฐานประชาธิปไตย

แต่ในปัจจุบันแทนที่จะได้เห็นภาพอย่างสอดคล้องกันกับสมมติฐานกลับพบกับทิศทางที่สวนทางกัน ดังตัวอย่างเช่นพฤติกรรมที่มีการรวมตัวกันประท้วงเรื่องตลาดผลิตผลการเกษตรของเกษตรกร กับอีกด้านหนึ่งคือด้านอำนาจรัฐซึ่งใช้แนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาเน้นใช้อำนาจ หากมองจากรากฐานจิตใจที่เป็นกลางสักหน่อยน่าจะคาดการณ์ได้ถูกต้องว่า ในอนาคตน่าจะมีวิถีการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำให้เห็นได้ว่ารุนแรงยิ่งขึ้นเป็นช่วง ๆ แม้จะสงบลงก็เพียงชั่วคราวไม่ว่าคนหน้าไหนจะเปลี่ยนกันเข้ามาถืออำนาจบริหารในระดับต่าง ๆ แม้ระดับบนสุดของกรอบประชาธิปไตย

สิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วทั้งหมดน่าจะช่วยให้เห็นได้ถึงภาพ ประชาธิปไตยในระดับที่เป็นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกันกับวิถีชีวิตที่เป็นสังคมนิยมของแต่ละคน หากเห็นได้แล้วควรหวนกลับมามองที่สภาพปัจจุบัน หากจะถามว่าเราซึ่งหมายถึงคนในกลุ่มที่ไม่น่าหนักวิตถุเหนือกว่า กำลังแย่งชิงกันมุ่งทิศทางไปพัฒนาประชาธิปไตยกันที่ส่วนปลายหรือที่พื้นฐานกันแน่ แม้มุ่งเน้นไปยังการออกกฎระเบียบแทนที่จะลงไปให้ถึงชีวิตซึ่งอยู่ในระดับพื้นดินอย่างที่เป็นธรรมชาติ

ถ้าจะช่วยให้เห็นความหวังก็ต่อเมื่อ ได้เห็นคนซึ่งเติบโตขึ้นทั้งในด้านรูปวัตถุและการศึกษาซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจที่ยังหลงลึกซึ้งอย่างสอดคล้องกัน มีการกำหนดวิถีชีวิตตนเองและงานมุ่งทวนลงสู่ชีวิตเพื่อนมนุษย์ซึ่งยังคงเติบโตไม่พ่นพินดินได้อย่างอิสระ และหากจะมีการพูดก็ย่อมรู้ถึงเหตุและผล รู้เขารู้เราอย่างชัดเจน อีกทั้งเน้นนำเรื่องที่ตนปฏิบัติได้แล้วออกมาพูด รวมถึงพูดเมื่อได้รับการขอร้องให้พูด และคนลักษณะนี้มักไม่ติดใจว่าใครจะพูดถึงตนอย่างไร หากมีใจกว้างที่จะรับฟังได้เสมอ แต่ความมั่นคงภายในรากฐานย่อมชัดเจนอยู่กับสิ่งจจะ ซึ่งบางคนอาจคิดว่าคนลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งหายาก แต่สำหรับคนที่ลงปฏิบัติแล้วย่อมรู้เองจากเหตุผลว่ามีอยู่ไม่น้อย เพราะคนลักษณะดังกล่าวมักไม่คืนรนที่จะแสดงตัวเอง เนื่องจากมีพื้นฐานที่เรียบง่ายเป็นบุคคลิกรธรรมชาติ

จากรากฐานความเชื่อซึ่งมีรูปวัตถุ เมื่อมีโอกาสที่แจ่มแจ้งเหตุผลก็มีแนวโน้มนำมาอ้าง ต้องมีตัวเลขบ้าง ต้องมีหลักฐานซึ่งเป็นแผ่นกระดาษหรือไม้กึ่งของบ้าง แม้กล่าวถึงการขอรหัสรัฐบ้างหลวงก็ยิ่งถามหาใบเสร็จรับเงิน จึงเป็นความเชื่อที่ขาดรากฐานจริงอีกทั้งยังอาจเกิดจากเจตนาที่ความต้องการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์แห่งตนในบางสิ่งบางอย่าง ดังจะพบความจริงในโอกาสที่มีการประชุมพิจารณางบประมาณประจำปีของรัฐสภา หากมองเห็นภาพการเตรียมการซึ่งอยู่เบื้องหลังเวทีของกลุ่มอำนาจที่เป็นฝ่ายเสมอ ผลก็คือหลังจากงบประมาณผ่านแล้วจะพบว่ามีการใช้เงินนำหน้าการทำงาน คนในด้านที่ใช้เงินจึงไม่อาจมองถึงความสูญเสียของการทำงานซึ่งอยู่ใล้ในของการบริหารซึ่งควรจะเริ่มสร้างงานจากจุดนี้ก่อน การเชื่อในสังคมนิยมจากรากฐานตนเองแม้ในหลายเรื่องอาจยากที่จะนำเอาค่านิยมรูปวัตถุมาอ้าง หรืออีกนัยหนึ่งบุคคลผู้เชื่อในสังคมนิยมอย่างลึกซึ้งย่อมมีนิสัยที่ไม่นำสิ่งใดมาอ้างแต่พูดและเชื่อกันด้วยเหตุผลโดยที่เข้าใจกันได้ทั้งสองด้าน น่าจะถือเป็นการสร้างสรรค์ในสิ่งที่มีมั่นคงยั่งยืนกว่า

เราอาจจะเข้าใจว่า วิธีชีวิตของแต่ละคนจำเป็นต้องเติบโตขึ้นด้วยความคิดที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นจากการนำตนเองปฏิบัติบนพื้นฐานการใช้โอกาสสัมผัสกับภาวะหลากหลายของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะเน้นที่ความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์และมุ่งวิถีลงสู่ด้านล่างจากรากฐานจิตสำนึกตนเองอย่างอิสระ แม้มองภาพปัจจุบันอาจพบความจริงว่า มีคนเบียดเสียดเหยียดคยัด แย่งชิงกันขึ้นสู่หอคอยโครงสร้างทางการเมืองอีกทั้งพบกับภาพวิธีการในลักษณะปากกัดตีนถีบและขึ้นเขาลงศอกอย่างไม่ไยหน้ากันรุนแรงยิ่งขึ้น คงต้องปล่อยให้ขึ้นไปเรียนรู้จากชีวิตจริง เพื่อหวังเสริมวงจรการเรียนรู้ของแต่ละคนด้วยตนเองจนกว่าจะถึงจุดซึ่งธรรมชาติกำหนดให้หวนกลับมาด้วยการรู้ถึงสังขรณ์ลึกซึ้งยิ่งขึ้นจากประสบการณ์ดังกล่าว แม้อาจต้องเจ็บตัวมากบ้างน้อยบ้างคงต้องคิดว่า นั่นคือการเรียนรู้ถึงคุณค่าชีวิตอย่างแท้จริงจากมุมหนึ่ง

แต่หากมองที่ความจริงซึ่งอยู่บนพื้นฐานสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้ใคร่รู้สึกไม่ได้ว่าการเบียดเสียดเหยียดคยัดแย่งชิงกันขึ้นไปจากรากฐานความรู้สึที่เป็นแรงผลักดันอยู่เบื้องหลังว่า **โลกทุกวันนี้ต้องแข่งขันกันมากขึ้น** ได้หวังองค์การขยายขอบเขตจนถึงขั้นมีอิทธิพลเห็นอกว่ามากขึ้น ส่วนความหวังที่จะได้เห็นการหวนกลับมาอย่างมีสมดุลคงต้องหาคำตอบจากภาวียที่ว่า **การขึ้นที่หลังเสือนั้นง่าย แต่การลงจากหลังเสือนั้นยากยิ่ง** ถ้ายังสงสัยว่าเสือดตัวที่กล่าวถึงนั้นอยู่ที่ไหน หากมองหวนกระแสใต้น้ำจะพบกับคำตอบเองว่า **เสือในความหมายและเป็นตัวซึ่งร้ายที่สุดนั้น มันแฝงอยู่ในรากฐานตัวเองนั้นแหละ** และคนที่ยึดติดวัตถุย่อมมองไม่เห็น

จนกว่ามันจะกัดเอาครั้งแล้วครั้งเล่าและอาจแรงขึ้น บางคนก็รู้สึกได้เร็วแต่บางคนแม้มันจะกัดจนถึงแก่ความตายแล้ว ก็ยังหลงโทษคนอื่นสิ่งอื่นต่อไปเรื่อย ๆ แม้นสิ่งหนึ่งซึ่งปากเคยอ้างว่า ตนตั้งใจจะขึ้นไปเป็นปากเสียงให้แก่ชาวบ้านที่ชีวิตยังอยู่ในระดับต่ำ แต่ครั้นขึ้นไปจริง ๆ ส่วนใหญ่ไม่พ้นตกเป็นอาหารเสือ ดังที่มีโอกาสเห็นเป็นความจริงกันมาแล้วมากต่อมาก

ประเด็นสุดท้าย ณ ที่หน้าจับตามองที่สุดก็คือ การที่มีคนแย่งชิงกันขึ้นสู่หอคอยเพิ่มจำนวนมากขึ้นและสะท้อนความร้อนแรงสูงขึ้นเป็นลำดับ ส่วนคนซึ่งกำหนดวิถีชีวิตตนเองหวนกลับมาสู่ระดับพื้นดินเพื่อเพื่อนมนุษย์ที่มีรากฐานจริงโดยที่เน้นลงปฏิบัติจากความพึงพอใจซึ่งมีอยู่ในตัวตนเองนั้น มีน้อยลงเป็นลำดับจนทำให้มองเห็นได้ยาก อีกทั้งคนจำนวนมากยิ่งขึ้นจนเป็นส่วนใหญ่ที่ไม่เข้าใจความหมายใดอย่างลึกซึ้ง หากมองที่โครงสร้างประชาธิปไตยด้วยภาพรวม ร่วมกับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวซึ่งก่อให้เกิดการขาดสมดุลยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ โดยที่มีการเพิ่มน้ำหนักด้านปลายให้สูงอย่างรวดเร็ว ส่วนด้านโคนกลับเปราะบางยิ่งขึ้น ซึ่งคาดการณ์ได้ว่า ถึงจุดหนึ่งทั้งโครงสร้างน่าจะถึงช่วงเวลาของสังขรณ์ที่ต้องพังครืนลงมา ดังนั้นความหวังที่มีอยู่กับอนาคตจากคนผู้ซึ่งไม่มีคิดอะไรมากนักหากมองที่สังขรณ์ จึงอยู่ที่การเกิดใหม่ต่อกันไปเป็นช่วง ๆ แต่ความหวังซึ่งมองที่รากฐานตนเองเท่าที่เห็นได้ก็คือ ยิงใช้ชีวิตทำงานอย่างมีความสุข กับอีกด้านหนึ่งก็ให้ความสนใจศึกษาค้นหาความจริงจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งซึ่งอยู่ภายนอกอย่างไม่มียั้งคิด ย่อมหวังรู้ได้ถึงคุณค่าตนเองลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งเชื่อว่า บุคคลผู้ที่ยังรู้ถึงแล้วคงไม่ละโอกาส เนื่องจากแต่ละคนมีสิทธิอย่างเต็มที่อยู่แล้ว.

19 มิถุนายน 2538

ผู้เขียนขออุทิศคุณความดีของเรื่องนี้หากมีจริง ให้แก่บิดาบังเกิดเกล้า
ในโอกาสที่มีอายุครบ 97 ปีบริบูรณ์ ด้วยรำลึกถึงพระคุณของท่าน